

TADEUSZ STANOWSKI

Park leśny w Pruhonicach koło Pragi

Лесной парк в Пруховицах около Праги

Forest park at Pruhonice near Prague

Zwiększanie się obszarów zurbanizowanych, rozrastanie się dawnych i powstawanie nowych aglomeracji miejskich i przemysłowych powoduje z jednej strony zmniejszanie się powierzchni krajobrazów naturalnych i ujemne oddziaływanie na nie, z drugiej zaś strony stwarza coraz większe zapotrzebowanie na tereny reakcyjne. Jednym z najważniejszych elementów krajobrazu obszarów rekreacyjnych jest las. Dotychczasowe przedsięwzięcia z zakresu przystosowania obiektów leśnych do celów wypoczynkowych ograniczają się przeważnie do wyposażenia ich w różne urządzenia techniczne (drogi, parkingi, pola biwakowe, place gier i zabaw itp.). Brak jest u nas naukowo udokumentowanej teorii kształtowania fizjonomii krajobrazu leśnego w lasach rekreacyjnych, uwzględniającej różnorodne oddziaływanie różnych typów krajobrazu leśnego i różnych zespołów roślinno-leśnych na proces regeneracji sił fizycznych i równowagi psychicznej człowieka.

Praktyce leśnej nie jest bliżej znane jaka postać drzewostanu (według Chodzickiego) stwarza najbardziej korzystne warunki do skutecznego wypoczynku w lesie, nie są jej również znane prawa estetyki pozwalające projektować krajobrazy leśne.

Polskie gospodarstwo leśne, nie czekając na wyniki opracowań naukowych, wobec gwałtownie rosnącego zapotrzebowania na leśne tereny rekreacyjne podjęło trud zaspokojenia nowych potrzeb społecznych. W praktycznym działaniu, czasem poprzez pomyłki i błędy, krystalizuje się dopiero właściwa koncepcja przystosowania lasów do pełnienia funkcji rekreacyjnych.

Bardzo pomocne, na obecnym etapie, mogą się okazać dla leśnictwa doświadczenia pokrewnych dziedzin wiedzy i praktyki, zajmujących się już od dawna wyżej wymienionymi zagadnieniami, a mianowicie ogrodnictwa, architektury zieleni i architektury krajobrazu. Pożyteczne byłoby również propagowanie już istniejących obiektów leśno-rekreacyjnych odznaczających się wartościowymi cechami krajobrazu i korzystnymi właściwościami zdrowotnymi, w których zabiegi zmierzające do podniesienia walorów rekreacyjnych obszarów leśnych i leśno-parkowych dały pozytywne rezultaty.

Jednym z cennych obiektów, mogących stanowić wzorzec do naśladowania, jest park leśny w Pruhonicach koło Pragi. Pruhonice jest to niewielka wioska położona na południowy wschód od Pragi, w odległości około 3 km od granic miasta. W miejscowości tej znajduje się stary zamek i otaczający go duży, stary park. Swoją obecną wygląd pruhonicki zamek uzyskał w XIX w., po przebudowie starszej, jednokondygnacyjnej twierdzy gotyckiej. W zabudowaniach zamku przewijają się różne style i epoki w architekturze, m. in. gotyk i renesans, tworząc piękną, harmonijną całość z otaczającym go parkiem.

Park jest położony na wysokości 280—340 m n.p.m. Średnia temperatura roczna 8,6 °C, najniższa zanotowana temperatura — 35 °C. Średnia roczna suma opadów 610 mm.

Park został założony w 1885 r., na terenach bezleśnych, w dolinie rzeczki Boticz, pokrytej łąkami i kępami zadrzewień złożonych głównie z lip, dębów i wierzb. Zadrzewienia te zostały włączone do tworzonego parku i przetrwały do czasów obecnych jako przepiękne, potężne pomniki przyrody, stanowiąc dużą ozdobę krajobrazu.

Od czasu swojego założenia pruhonicki park nosi charakter rezerwatu. Zajmuje on powierzchnię około 280 ha. Początkowo był to angielski park, następnie przebudowano go w stylu romantycznym (pod wpływem poglądów J. J. Rousseau) na wzór parku w Muskau w Łużycach. W 1927 r. prywatny majątek, obejmujący park, został zakupiony przez państwo.

Park podzielony jest na dwie części: część dolną, parkową przyległą do zamku i część górną, leśną (tzw. „Obora”). Ozdoba przyzamkowej czę-

Staw śródleśny

Fot. Autor artykułu

ści parku, obok pięknych stawów i alei, jest alpinarium założone na naturalnych skałach, specjalnie w tym celu odsłoniętych, a także mnogość azalii i różaneczników. Interesujące są także zakątki z roślinnością Karpat i Sudetów, gdzie wśród świerków rosnących na zboczach stromych jarów spotkać można, między innymi, lepiężnik, omieg, miłosnę górską, goryczkę trojeściową i liczne paprocie.

Druga część parku ma charakter naturalnego lasu. Rosnące tutaj od dawna na zboczach wąwozów zarośla założone z dębu i grabu uzupełniono i przebudowano, wprowadzając na grądowym, żyznym siedlisku większą liczbę gatunków drzew, przeważnie rodzimych. Jodły, świerki i inne gatunki cieniowytrzymałe sadzono w dolnych, północnych częściach zboczy wąwozów, a sosny, brzozy, modrzewie i inne światłolubne gatunki na stokach południowych, w wyższych partiach zboczy i wierzchołkach. Uzyskano w ten sposób maksymalne, w danych warunkach, zespolenie wymagań biologicznych wprowadzanych gatunków i właściwości siedliska. Pozwoliło to na utworzenie niezwykle bogatych gatunkowo zbiorowisk leśnych, o zróżnicowanej strukturze przestrzennej. Ukształtowano krajobraz leśny, który stał się wzorem dla leśników zakładających parki leśne w lasach rekreacyjnych.

Jednym z głównych czynników piękna krajobrazu tej części parku jest kilka stawów utworzonych w dolinie rzeki Boticz (fotografia), i liczne rozległe polany z pięknie ukształtowanymi kępami drzew oraz perspektywy, z których odkrywają się piękne widoki. Leśnicy czescy podkreślają ogromne znaczenie wody w kształtowaniu krajobrazu, zarówno jako tworzywa cieków i akwenów, jak również źródła wilgoci umożliwiającej hodowlę pożądanых gatunków drzew. W przypadku parku w Pruhonicach, w warunkach stosunkowo niewielkiej sumy opadów w okolicach Praги, bez przemyślanej i precyzyjnej gospodarki wodą, którą niesie rzeczka Boticz, byłoby niemożliwe stworzenie tak bogatych zespołów leśnych. Liczba hodowanych gatunków i odmian roślin drzewiastych wynosi 2000.

Obydwie części parku otoczone są ogrodzeniem, przejście parku w park leśny jest łagodne, stopniowe. W parku można poruszać się tylko po drózkach i ścieżkach, przestrzeganie przepisów egzekwowane jest przez pracowników parku. Jedynymi urządzeniami umożliwiającymi wypoczynek i zwiedzanie są dróżki i ławki. Przed wejściem do parku obowiązuje wykupienie biletu wstępu. Park znajduje się obecnie w zarządzie Instytutu Botaniki Czechosłowackiej Akademii Nauk.